

Araştırma Makalesi

GENÇ İŞSİZLİĞİNİ BELİRLEYEN UNSURLAR: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Fatma Merve EKİZ¹ ORCID ID: 0000-0002-5558-3181

Sibel ÖRK ÖZEL² ORCID ID: 0000-0002-7030-3512

ÖZET

Küreselleşmenin etkisiyle hızla artan işsizlik sorunu karşısında en dezavantajlı grup genç nüfustur. Genç nüfusun maruz kaldığı işsizlik “genç işsizliği” olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda genç işsizlik oranlarındaki hızlı artışlar, genç işsizliğine etki eden unsurların belirlenmesi gerekliliğini oluşturmuştur. Bu çalışmada ise Türkiye için genç işsizliğine etki eden ekonomik ve sosyal unsurlar ampirik olarak analiz edilmiştir. Enflasyon, yurt içi göç, ihracat, ithalat, gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH), okuryazarlık oranı, iş kurmak için gereken süre, gençlerde doğurganlık oranı ve yükseköğretimde net okullaşma oranı şeklinde seçilen ekonomik ve sosyal değişkenlerin genç işsizliği üzerindeki etkisi iki aşamalı olarak incelenmiştir. İlk aşamada öncelikle en küçük kareler (EKK) yöntemi ile parametre tahmini yapılmış, sonrasında ise değişkenler arasındaki çoklu iç ilişki nedeniyle ikinci aşama olan Ridge tahmin edicisi kullanılmıştır. 2009-2019 dönemi için Türkiye ekonomisinde genç işsizliğine enflasyon, yurt içi göç, ithalat, ihracat ve GSYİH unsurlarının negatif yönde; okuryazarlık oranı, gençlerde doğurganlık oranı, iş kurmak için gereken süre ve yükseköğretimde net okullaşma oranı unsurlarının ise pozitif yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Genç İşsizlik, En Küçük Kareler (EKK), Ridge, Türkiye*

Research Article

THE DETERMINING FACTORS OF YOUTH UNEMPLOYMENT: THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT

The young population is the most disadvantaged group in the face of the unemployment problem, which has increased rapidly with globalization. Unemployment to which young people are exposed is defined as “youth unemployment”. In recent years, rapid increases in youth unemployment rates have created the necessity to determine the factors affecting youth unemployment. Accordingly, in this study, the economic and social factors affecting youth unemployment in Turkey have been analyzed empirically. The effects of economic and social variables comprising inflation, domestic migration, export, import, gross domestic product, literacy rate, the time required to establish a business, fertility rate in young people, and higher education enrollment rate on youth unemployment have been examined in two steps. In the first step, the parameter estimation has been made with the Ordinary Least Squares (OLS) method. Then, in the second stage, the Ridge estimator has been used due to the multiple internal relationships between the variables. For the 2009-2019 period, while the inflation, domestic migration, import, export and GDP have been found to be the negative determinants for the youth unemployment in Turkey’s economy; the literacy rate, fertility rate in young people, time required to start a business and higher education enrollment rate have been found to have positive impacts.

Keywords: *Youth Unemployment, Least Squares, Ridge, Turkey*

¹ Doktor Öğretim Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü, merve.ekiz@iste.edu.tr

² Araştırma Görevlisi Doktor, Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, sork@cu.edu.tr

Makale Geliş Tarihi/Received: 13.07.2020, Makale Kabul Tarihi/Accepted: 07.11.2020.

1. GİRİŞ

Günümüzde en büyük ekonomik sorunlardan biri olarak “işsizlik” karşımıza çıkmaktadır. İşsizlik en basit anlamda “çalışma isteğinde olan ve cari ücret düzeyinde çalışmayı kabul eden bireylerin iş bulamaması” şeklinde tanımlanmaktadır (Bayrakdar ve İncekara, 2013). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), hem ücretli hem de kendi hesabına işi olmayan ya da halen ücretli veya kendi adına çalışmaya hazır olan veya aktif olarak iş arayan herkesi işsiz olarak nitelendirmektedir (ILO, 2020b).

1970’li yıllarda gelişmekte olan ülkelerde; 1980’li yıllarla birlikte de gelişmiş ülkelerde hızla artan işsizlik bugün tüm dünyada en önemli ekonomik ve sosyal sorun olarak kabul edilmektedir (Gündoğan, 1999; Murat ve Şahin, 2011). ILO bugün dünya genelinde 15 yaşından büyük 188 milyon işsiz olduğunu belirtmektedir (ILO, 2020b, s.29, 44). Ülkemizde ise 2019 yılı için 15 yaş üstü 4 milyon 469 bin kişi işsizdir ve işsizlik oranı %13,7 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2020).

Özellikle 2008 Küresel Krizi’nin, ülkelerin işsizlik oranlarındaki artış üzerinde önemli ölçüde etkisi olduğu vurgulanmaktadır. (Alptekin, 2009; Murat ve Şahin, 2011; Coşan vd., 2017). Dünya genelinde işsizliğin küresel bir boyut kazanmasında ve işsizlik rakamlarının bu kadar yüksek olmasında geçmiş yıllarda birçok ülke tarafından sıklıkla uygulanan neo-liberal ekonomi politikalarının etkisi büyüktür. 1980’li yıllar ve sonrasında birçok ülke tarafından uygulanan neo-liberal ekonomi politikaları tüm dünyada ve ülkemizde; serbest piyasa ekonomisinin hızla yaygınlaşmasına ve sermayenin küresel bir boyut kazanmasına yol açmıştır. Bu politikalar, serbest ticareti ön plana çıkartarak ülkelerin ekonomik anlamda büyüyeceklerini ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyle birlikte oluşan istihdam artışının işsizlik sorununu kendiliğinden çözeceğini savunmaktaydılar. Neo-liberal politikalar neticesinde Dünyada ve Türkiye’de sermaye artışıyla birlikte ekonomik büyüme gerçekleşmiş; ancak işsizlik sorunu çözülememiş, aksine hızla artmıştır (Erdayı, 2009; Bayrakdar ve İncekara, 2013, s. 28). Çünkü neo-liberal ekonomi politikaları ile sağlanan ekonomik büyüme yeni iş imkanları oluşturularak değil; katı iş disiplinine bağlı yönetim teknikleri ve teknolojik ilerlemeler sonucunda oluşan verimlilik artışı ile gerçekleşmiştir (Erdayı, 2009, s. 134). Bu durum ilgili literatürde “istihdam yaratamayan büyüme” olarak tanımlanmakta ve işsizliğin küresel bir özellik kazanmasına neden olmaktadır (Kara ve Duruel, 2005; Kelleci ve Türk, 2016).

Ülkelerin ekonomik büyüme oranlarındaki hızlı artışa rağmen, işsizlik oranlarının azalmaması, aksine artarak devam etmesi karşısında en dezavantajlı grup ise gençlerdir (Murat ve Şahin, 2011). İşsizlik oranları içinde en yüksek pay ise genç işsizliğine aittir. Bu nedenle küresel bir boyut kazanan işsizlik günümüzde en çok gençleri etkilemektedir. ILO 15-24 yaş aralığındaki gençleri, çalışma çağındaki nüfus olarak tanımlamakta ve 2019 yılı itibarıyla dünya genelinde bu nüfusun 1,2 milyar olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte ILO bu yaş grubundaki 267 milyon gencin işsiz olduğunu ve çalışma çağındaki nüfus için genç işsizlik oranının %22 olarak gerçekleştiğini vurgulamaktadır (ILO, 2020a, 2020b). ILO’nun belirttiği bu rakamlar bugün küresel genç işsizliğinin ürkütücü boyutlara geldiğinin ifadesidir. Ülkemizde

ise 2019 yılı için genç işsizlik oranı %25,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran %13,7 olan toplam işsizlik oranının neredeyse iki katıdır (TÜİK, 2020).

Ülkelerin aktif ve yaratıcı bir genç nüfusa sahip olmaları, ekonomik büyüme ve kalkınma için oldukça önemlidir. Genç nüfusun sahip olduğu güçten yararlanabilmek için, gençler doğru alanlarda doğru şekilde istihdam edilebilmelidirler. Bu gerçekleşmediğinde ise genç işsizliği giderek artmakta ve ülkeler için önemli boyutlarda ekonomik kayıplara yol açmaktadır (Günaydın ve Çetin, 2015; Taş vd., 2018). Bu çerçevede genç nüfusun toplam nüfus içinde işsizlikten en çok etkilenen kesim olmasının temel nedenlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Konuya ilişkin literatürde genç işsizliğine neden olan unsurlar olarak tecrübe eksikliği, gençlerin eğitimlerinin işgücü piyasasına cevap verememesi ve ilk iş tecrübelerinde yüksek ücretler istemeleri, gençlere yönelik ailevi, sosyal ve kurumsal desteklerin gereken nitelikte olmaması, teknolojik ilerlemeler, göç olgusu, toplam talep ve beşeri sermaye yatırımlarının yetersiz kalması gibi birçok faktöre vurgu yapılmaktadır (Gündoğan, 1999; Çetinkaya, 2010; Sanal, 2010; Murat ve Şahin, 2011; Torun ve Arıca, 2011).

İşsizliği belirleyen unsurların araştırıldığı geniş bir literatür söz konusudur. Özellikle ülkemiz için konuya ilişkin literatürde yabancı ve kamu yatırımlarının, ekonomik büyüme ve enflasyon oranlarının, bütçe açığının ve cari işlemler dengesinin işsizlik üzerindeki etkisine vurgu yapan çalışmaların yanı sıra sanayi verimliliği, reel ücret endeksi, ihracatın gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) içindeki payı ve tüketici fiyatları endeksi (TÜFE) gibi farklı ekonomik değişkenlerin de işsizlik ile ilişkili olup olmadığını araştıran çalışmalar mevcuttur (Ümit ve Bulut, 2013; Güriş ve Yaman, 2018; Ümit ve Karataş, 2018). Bununla birlikte ithalat ve ihracat değişim oranı, nüfus artış hızı, gayri safi milli hasıla (GSMH) ve GSMH deflatörü, ekonomik krizler, asgari ücret düzeyi, sendikalaşma oranı ve verimlilik düzeyi gibi ekonomik değişkenler ile cinsiyet, medeni hal, eğitim düzeyi ve tecrübe gibi sosyo-ekonomik değişkenlerin işsizlik oranı üzerindeki etkisine vurgu yapan çalışmalar da vardır (Göktaş ve İşçi, 2010; Selim vd., 2015; Tari ve Bakkal, 2017).

Ancak genç işsizliğine neden olan unsurları inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Ülkemize ilişkin bu çalışmaların bazılarında çeşitli ekonomik değişkenler ile genç işsizliği arasındaki nedensellik ilişkisi ele alınmış; kişi başına reel gelir, ticari açıklık, enflasyon, yabancı yatırımlar, üretici fiyat endeksi (ÜFE) ve ekonomik büyüme oranı gibi değişkenlerin genç işsizlik üzerinde ne yönde etkili olduğu araştırılmıştır (Çondur ve Bölükbaş, 2014; Günaydın ve Çetin, 2015). Bununla birlikte, orta ve yükseköğretim okullaşma oranı, görece kohort büyüklüğü ve dışa açıklık oranı gibi değişkenlerin genç işsizlik üzerindeki etkisini vektör otoregresyon modeli (VAR) ve dinamik panel veri modelleri ile inceleyen çalışmalar da mevcuttur (Sayın, 2011; Sönmez ve Özerkek, 2018). Farklı ülkelerin ele alındığı çalışmalarda ise cinsiyet, coğrafi konum, eğitim düzeyi, yetenek, medeni hal, iş tecrübesi gibi sosyo-ekonomik değişkenler multinominal ve ikili lojistik regresyon modelleri ile incelenmiştir (Msigwal ve Kipsha, 2013; Dagume ve Gyekye, 2016).

Türkiye için genç işsizliğine neden olan ekonomik ve sosyal unsurları ampirik olarak analiz eden bu çalışmada ise iki aşamalı bir analiz kullanılmıştır. Birinci aşamada genç işsizlik için kurulan modelin parametreleri en küçük kareler (EKK) yöntemi ile tahmin edilmiştir. Çoklu iç ilişki (çoklu doğrusal bağlantı) probleminin varlığı tespit edildiği için ikinci aşamaya geçilmiş ve model parametreleri Ridge tahmin edici ile tahmin edilmiştir. Ampirik model Türkiye ekonomisi için 2009-2019 dönemini kapsayacak şekilde oluşturulmuştur.

Türkiye ekonomisi için genç işsizliğini belirleyen unsurlar üzerine yapılan ampirik çalışmaların yetersizliği, bu çalışmanın önemini daha da arttırmaktadır. Literatürdeki mevcut çalışmalardan farklı olarak, bu çalışmada işsizliği belirlediği düşünülen unsurlardan genç işsizliği en çok etkileyen unsurlar seçilerek bir model oluşturulmuş ve bu modelin parametreleri, çoklu iç ilişki olması durumunda kullanılan tahmin edicilerden biri ile olan Ridge tahmin edicisi ile tahmin edilmiştir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmı şu şekilde planlanmıştır: Öncelikle genç işsizliğinin tanımı yapılmış, ardından Dünyada ve Türkiye’de genç işsizliğinin boyutu ile nedenlerine ve sonuçlarına değinilmiştir. Sonrasında ulusal ve yabancı literatürde konuya ilişkin yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ampirik analizde kullanılan metodoloji, model ve veri seti açıklanmıştır. Son olarak, ulaşılan ampirik bulgular incelenmiş ve sonuç bölümünde elde edilen bulgular yorumlanarak; elde edilen sonuçlara ilişkin çeşitli politika önerileri sunulmuştur.

2.GENÇ İŞSİZLİĞİ, DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN BOYUTU

Gençlik dönemi, insan hayatının en önemli ve verimli dönemi olarak nitelendirilmektedir. Gençlik kavramının evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı yoktur. Gençlik döneminin başlama ve bitişi ile ilgili sınırlar ülkeden ülkeye ya da bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir (Murat ve Şahin, 2011, s. 3-4; Konya vd, 2018, s. 33) . Ancak Dünyada birçok uluslararası kuruluş, gençlik kavramını “insan hayatının bir dönemi, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci” biçiminde tanımlamakta ve 15-24 yaş *arası* bireyleri ‘genç’ olarak nitelendirmektedir (ILO, 2020a; OECD, 2020; UN, 2020).

Ülkemizde ise genç nüfus tanımlaması planlı kalkınma dönemine girildikten sonra yapılmıştır. Başlangıçta II., III., IV. ve V. Beş Yıllık Kalkınma Planları dönemlerinde 14-24, 14-22, 12-24 yaş arası nüfus; genç nüfus olarak tanımlanmıştır. Sonrasında ise VI. Beş Yıllık Kalkınma Planından itibaren uluslararası kuruluşların kabul ettiği yaş aralığı, ülkemizde de genç nüfusu ve beraberinde genç işgücünü ifade etmek için kullanılmıştır (XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2019). Ayrıca ülkemizde İş Kanununun 71. Maddesiyle birlikte, belirtilen yaş aralığı “genç işgücü” olarak yasalaştırılmıştır (İş Kanunu, 2003; Özmen, 2003).

Günümüz küresel ekonomilerinde genç işgücüne atfedilen önem daha da artmıştır. Çünkü insan hayatının en verimli dönemi olan gençlik döneminde bireyin istihdama

dahil olması ve üretim süreci içerisinde yer alması öncelikle birey için sonrasında ülke ekonomisi için oldukça önemlidir. Bir ülkede genç nüfusun fazla olması, o ülke ekonomisi için dinamik ve yaratıcı bir yapıya sahip olmak anlamına gelmektedir (Bayrakdar ve İncekara, 2013; Taş ve Bilen, 2014). Yeni fikirler üreten dinamik bir nüfus kuşkusuz ülke ekonomisini pozitif yönde etkileyen en önemli unsurlardan biridir.

Buna karşın, işsizlik olgusunun küresel bir sorun haline gelmesiyle birlikte, bu sorun en fazla genç nüfusu etkilemektedir. Küresel krizlerin etkisiyle genç nüfusta görülen istihdam edilememe durumu; verim, yoksulluk ve üretim kaybı, beşeri sermaye kaybı, üretici potansiyelinden yeteri kadar yararlanılamaması, gençlerin cesaretlerinin kırılması, yoksulluk ile eğitim sistemindeki bozuklukların birleşmesi gibi birçok sorunu beraberinde getirmekte ve bir kısır döngü yaratarak “genç işsizliği” kavramını oluşturmaktadır (Coşan vd, 2017, s. 225; Erdayı, 2009, s. 136). Bu çerçevede teorik olarak “genç işsiz”, ‘genç işgücü olarak nitelendirilen, çalışma irade ve iktidarına sahip olan, geçerli ücret düzeyi üzerinden iş aradığı halde bulamayan ve maruz kaldığı aylıklık durumu kendi isteği dışında meydana gelmiş olan birey’ biçiminde tanımlanmaktadır (Murat ve Şahin, 2011).

2.1. Dünyada ve Türkiye’de Genç İşsizliğin Boyutu

2.1.1. Dünyada Genç İşsizliğin Boyutu

Günümüzde işsizlik, küreselleşmenin etkisiyle hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler için önemli bir sorundur. Özellikle 2008 küresel ekonomik krizi ve sonrasında genç nüfusun istihdam edilememe durumu birçok ülkede önemli boyutlara ulaşmıştır. Tablo 1 seçili gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin genç işsizlik oranlarını yansıtmaktadır.

Tablo 1. Dünyada Genç İşsizlik Oranları, 2006-2019

Ülke	2006	2008	2009	2012	2015	2016	2017	2018	2019
ABD	10,5	12,8	17,6	16,2	11,6	10,4	9,2	8,6	8,4
<i>Almanya</i>	13,8	10,6	11,2	8	7,2	7,1	6,8	6,2	5,8
Bir. Krallık	13,9	15	19,1	21,2	14,6	13	12,1	11,3	11,2
Bos.Hersek	62,3	47,5	48,7	63,1	62,3	54,3	45,8	38,8	33,8
Fransa	21,3	18,3	22,9	23,7	24,7	24,5	22,1	20,8	19,6
İrlanda	8,6	13,5	24,7	30,8	20,2	16,8	14,4	13,8	12,5
İspanya	17,9	24,5	37,7	52,9	48,3	44,4	38,6	34,3	32,5
İsveç	21,5	20,2	25	23,6	20,4	18,9	17,9	17,4	20,1
İsviçre	7,7	7	8,5	8,3	8,8	8,6	8,1	7,9	8
<i>Japonya</i>	8	7,2	9,1	8,1	5,5	5,1	4,6	3,6	3,8
Kanada	11,7	11,6	15,4	14,4	13,2	13,1	11,6	11,1	11
Norveç	8,7	7,5	9,2	8,5	9,9	11,2	10,4	9,7	10
Pakistan	0,9	1	1,1	3,5	6,7	7,2	7,6	8	8,9

Rusya	16,4	14	18,5	14,9	16,1	16,5	16,3	17	15,2
Yunanistan	25	21,9	25,7	55,3	49,8	47,3	43,6	39,9	35,2

Kaynak: ILO, 2020c, <https://ilostat.ilo.org/data/>

Örneğin; 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında ABD, Birleşik Krallık, İrlanda, İspanya, İsveç ve Kanada gibi ülkelerde genç işsizlik oranlarında azalma olduğu gözlenirken; Pakistan ve Yunanistan'da genç işsizliği daha da artmıştır. Fransa, İspanya ve Rusya'da ise genç işsizlik oranları ülke ortalamalarına göre dalgalı seyir göstermiştir. Özellikle bu ülkelerde ekonomik krizlerin zaman zaman şiddetlenmesi genç işsizlik sorununun daha da derinleşmesine yol açmıştır.

Dünya genelinde genç işsizlik oranlarının en düşük olduğu ülkeler olarak Almanya ve Japonya dikkat çekmektedir. Almanya'da eğitim ve ilk iş tecrübesi arasında yakın ve sistemli bir ilişkinin varlığı, etkin ve verimli bir mesleki eğitim sistemi, çıraklık eğitiminin ön plana çıkması gibi unsurlar genç işsizliğinin düşük düzeyde kalma nedenleri olarak belirtilmektedir (Gündoğan, 1999). Japonya'da ise istihdam sübvansiyonları ve işgücü piyasası eğitim programları, mesleki eğitim geliştirme ve işe yerleştirme sistemlerinin varlığı gibi unsurlar genç işsizliği için alınmış önemli tedbirlerdir (Işıl, 2013; Açıkgoz, 2017). Bu ülke örneklerinden anlaşılacağı üzere özellikle mesleki eğitime verilen önem ve genç işgücüne yönelik çeşitli sübvansiyon politikaları, genç işsizlikle mücadelede ön plana çıkmaktadır.

2.1.2. Türkiye'de Genç İşsizliğinin Boyutları

Türkiye, yüksek-orta gelir düzeyine sahip bir ülke olarak genç işgücü açısından oldukça *avantajlı* durumdadır. 2000'li yıllar boyunca (kriz dönemleri hariç) %4-5 oranında bir büyüme hızına sahip olan ülkemizde toplam nüfus içerisinde genç nüfusun payı oldukça geniş bir yere sahiptir (Konya vd., 2018).

Sahip olunan genç nüfus, “demografik fırsat penceresini” yakalamamız açısından da oldukça önemlidir. Nüfus artış hızı azalırken, çalışma çağındaki genç nüfusun hızla artması biçiminde tanımlanan demografik fırsat penceresi, ülkemiz için büyük fırsattır. Türkiye, demografik dönüşüm sürecinde demografik fırsat penceresi avantajı yakalamıştır. Bu avantaj genç nüfusa yönelik doğru politikalar ile desteklenmez ise ülkemiz için mevcut ekonomik ve sosyal sorunlar daha da derinleşecektir. Türkiye'nin nüfus yapısında doğum oranlarının azalmasına rağmen, hala tam olarak yaşanmamış bireylerin varlığı ve genç nüfusun yetişkin nüfusa oranla payının yüksekliği demografik fırsat penceresinin sağladığı avantajları daha da önemli hale getirmektedir (Torun ve Arıca, 2011; Köksel, 2016; Konya vd. 2018). Ancak sahip olunan bu genç nüfus ve demografik fırsat penceresi avantajı ülkemiz için artı bir değere dönüşmemekte, aksine gün geçtikçe derinleşen bir sorun haline gelmektedir. Çünkü Türkiye'de genç işsizlik oranları 2000'li yılların ortalarından itibaren özellikle de 2019 yılı itibariyle hızla artmakta ve genç işsizlik oranları yetişkin işsizlik oranlarının hemen hemen iki katına yaklaşmaktadır. Tablo 2'de de görüldüğü üzere 2008 küresel

ekonomik krizinin ardından ekonomik büyüme oranları önce hızla azalmış; sonrasında toparlanma sürecine girmiştir.

Tablo 2. Türkiye İçin Çeşitli İstihdam Ve İşsizlik Oranları İle Ekonomik Büyüme Oranları, 2009-2019

%	2009	2012	2015	2016	2017	2018	2019
İşgücüne katılma oranı	47,9	50	51,3	52	52,8	53,2	53
İstihdam oranı	41,2	45,4	46,0	46,3	47,1	47,4	53,2
İşsizlik oranı	14	9,2	10,3	10,9	10,9	11	13,7
Genç işsizlik oranı	25,3	17,5	18,5	19,6	20,8	20,3	25,4
Eko. büyüme oranı	-4,7	4,7	6,1	2,9	7,4	2,6	0,9

Kaynak: TÜİK, 2020, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>

Bununla birlikte, (kriz dönemleri dışında) yakalanan yüksek büyüme oranları istihdam yaratamama sorununu beraberinde getirmiştir. Özellikle 2000’li yıllar ve sonrasında; sıcak para girişleriyle birlikte kısa vadeli yabancı sermaye girişine bağlı ekonomik büyüme olgusu oluşmuş; bu durum ekonomik büyüme ve istihdam ilişkisini zayıflatmıştır (Erdayı, 2009). Ekonomik büyüme artarken, işsizlik ve genç işsizlik oranları da artmış; genç işsizlik oranları, son 10 yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Son yıllarda genç işsizlik sorununa yönelik aktif ve pasif istihdam politikaları sık sık gündeme gelmeye başlamıştır. Gelir kaybını gidermeye yönelik tedbirleri ifade eden pasif istihdam politikaları kalıcı çözümler bulmaktan ziyade, işsiz nüfusun mevcut durumunu korumasına yardımcı olmaktadır. Ekonomik büyüme ve sürdürülebilir ekonomik kalkınma için gerekli tedbirleri ifade eden aktif istihdam politikaları ise yeni istihdam olanakları yaratmayı amaçlamaktadır (Erdayı, 2009; Kapar, 2011; Bayrakdar ve İncekara, 2013).

2.2.Genç İşsizliğinin Nedenleri

Genç işsizliğin nedenlerini iki temel kategoride toparlamak mümkündür (Çetinkaya, 2010; Torun ve Arıca, 2011; Taş ve Bilen, 2014; Konya vd., 2018; Taş vd., 2018):

a. Konjonktürel Nedenler

- Ekonomik dalgalanmalar sırasında oluşan kriz dönemlerinde işverenlerin “son giren ilk çıkar” anlayışını benimsemesi ve öncelikle işe son giren genç bireyleri işten çıkarması durumu genç işsizliğini arttıran önemli bir nedendir. Bu durum genç bireylerin tecrübe eksikliği ve tecrübe eksikliğinin işverene ek maliyet yaratması nedenleriyle birleşmekte ve genç işgücünü tamamen istihdam dışında bırakmaktadır.

b. Yapısal Nedenler

- Eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasında etkin bir ilişkinin kurulamaması nedeniyle gençlerin aldıkları eğitimin piyasadaki işgücü talebi ile uyumlu

olmaması yani yapısal bir sorun olarak gençlerin eğitimlerinin işgücü piyasasına cevap verememesi; genç işsizliğinin bir diğer önemli nedenidir. Bu çerçevede meslek liselerinde verilen eğitimin işgücü piyasası ile uyumsuzluğu, genç işsizliğini arttırmaktadır.

- Ayrıca beşeri sermaye yatırımlarının düşük seviyede olması, teknolojik ilerlemelerle birlikte genç işgücünün kas gücüne duyulan ihtiyacın azalması, genç işgücünün ilk iş tecrübelerinde yüksek ücretler talep etmesi, toplam talep yetersizlikleri, gençlere yönelik işgücü ve ücret politikalarının yetersizliği ve kırsaldan kente göçün artması gibi nedenler genç işsizliğinin yapısal nedenleri olarak nitelendirilmektedir.

Genç işsizliğinin nedenlerini inceleyen ilk çalışmalarda ise arz ve talep yönlü nedenler ile cazip iş imkanlarının olmayışına vurgu yapılmıştır (Clark ve Summers, 1978; Freeman, 1980). Özellikle Freeman (1980), arz ve talep yönünden, genç işsizlik oranlarının yüksek olmasının nedenlerini Tablo 3'te özetlemiştir:

Tablo 3. Arz Ve Talep Yönünden Genç İşsizliğinin Nedenleri

Genç işsizlik nedenleri	Talep yönü	Arz yönü
Mevcut işler	Ekonomik koşullar nedeniyle gençlere göre iş imkanlarının kıt olması	Düşük düzeyli birçok boş işin varlığı
Ücretler	Asgari ücretlerin, düşük düzeyli iş sayısını azaltması	Gençlerin gerçekçi olmayan ücretler taleplerinin olması
Mobilite	Kısa dönemli geçici işlerin işsizlik oranlarını yükseltmesi	Genç işçilerin yüksek mobiliteye sahip olması
Tavırlar	Gençlerin geleceği olan işleri istemeleri	Cari ücret düzeyinde gençlerin boş zamanı tercih etmeleri
Nitelikler	Niteliklerin çalışırken kazanılması	Gençlerde eğitim ve tecrübe eksikliğinin olması
Genç nüfusun hızlı artışı	Piyasanın, gençler için birçok yeni iş üretmesi	Genç işsizliğinin nedeninin, kısmen genç nüfustaki hızlı artıştan kaynaklanması
Alternatif işler	Gençlerin, yasadışı yollardan yüksek gelir elde etmeleri	

Kaynak: Freeman, 1980

2.3. Genç İşsizliğin Sonuçları

Genç işsizliğin nedenleri kadar sonuçları da önemlidir. Konuya ilişkin literatürde genç işsizliğin sonuçlarının üç ana başlıkta toplandığı gözlenmektedir (Gündoğan, 1999, s. 70-71; Murat ve Şahin, 2011, s. 34-42; Taş ve Bilen, 2014, s. 60-62):

a. Sosyal Sonuçlar

- İş bulma sürecinin uzaması ve sonunda bulunamaması ile birlikte bireyin içinde bulunduğu topluma ve sisteme karşı kızgın ve öfkeli hale gelmesi,
- Başarısızlık duygusu ile kendini bağdaştıran bireyin kendini toplumdan soyutlaması ve suç işleme eğilimine girmesi,
- Politik sisteme ve düzene duyulan güvenin azalması, devrimci/muhafif politik düşüncelerin oluşması,
- Bireyin mevcut çevresinden uzaklaşması ve yeni bir çevre edinme isteği,
- Daha iyi bir iş ve gelecek beklentisi ile ülkesini terk etmesi, göç olgusu,
- Alkol, sigara, uyuşturucu kullanımı beraberinde aile içi ilişkilerin zedelenmesidir.

b. Psikolojik sonuçlar

- Genç bireyin kendine olan inancını kaybetmesi,
- Sosyal dışlanma ile birlikte suç eğilimlerinde artışlar,
- Yoksulluk ve işsizlik kısır döngüsünün intihar girişimlerini arttırmasıdır.

c. Ekonomik sonuçlar

- Üretimde daralma ve eksik istihdamın oluşması,
- Genç işsizlere ödenen işsizlik sigortasının kamu maliyesi üzerinde yarattığı yük,
- Kayıt dışı istihdamın oluşması (düşük ücretlerle ve iş güvencesinden yoksun olarak çalışan gençler),
- Üretici-tüketici dengesinin bozulması,
- Tasarruflarda azalma,
- Sosyal güvenlik gelirlerinde önemli ölçüde kayıpların meydana gelmesi,
- Sağlık harcamalarında artış,
- Gençlerin eğitimleri için ayırdıkları kaynakların israfıdır.

3. LİTERATÜR

Ülkemizde genç işsizliğini inceleyen çalışmalar oldukça az sayıdadır. Ancak son yıllarda genç işsizlik oranlarının, işsizlik oranlarından daha hızlı artmasıyla birlikte ulusal literatürde konuya yönelik ilgi de hızla artmıştır. Son yıllarda, özellikle de 2019 yılı itibariyle genç işsizlik oranının, işsizlik oranının neredeyse iki katına yaklaşması, genç işsizliğini belirleyen unsurlara yönelik ilgiyi arttırmıştır. Bununla birlikte, konuya ilişkin yabancı literatürde farklı ekonometrik yöntemlerle genç işsizliğini belirleyen unsurların araştırıldığı çok sayıda çalışma mevcuttur. Çalışmanın bu

bölümünde ise konuya ilişkin öncelikle ulusal, sonrasında yabancı literatürden güncel çalışmalara değinilmektedir.

Kabakarlı ve Gür (2011), çalışmalarında ülkemizde genç işsizliğin durumunu, nedenlerini ve genç işsizlik sorununu çözmeye yönelik politikaları incelemişlerdir. Çalışmada Türkiye için 2005-2010 döneminde aylık veriler kullanılarak GSYİH büyüme oranı, reel yatırımlar, enflasyon ve işçi başına çıktı ile ifade edilen verimliliğin genç işsizliği üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ulaşılan sonuçlar, genç işsizlik ile incelenen değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda yazarlar, enflasyon ve işçi başına çıktı ile ifade edilen verimliliğin genç işsizliğini pozitif etkilediği, GSYİH'deki ve reel yatırımlardaki artışın ise genç işsizliğini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Sayın (2011), 1988-2010 yılları arasında ülkemizde eğitim ve ekonomik büyümenin genç işsizliğine etkisi olup olmadığını araştırmıştır. Yazar, çalışmasında VAR modeli kullanmış; orta ve yükseköğretim okullaşma oranının yanında GSYİH artış hızı ile ifade ettiği ekonomik büyüme oranının genç işsizlik üzerinde etkili olup olmadığını araştırmıştır. Çalışmada ulaşılan temel sonuç, ortaöğretim okullaşma oranından ziyade yükseköğretim okullaşma oranının ve ekonomik büyüme oranının genç işsizliği ile mücadelede bir politika aracı olarak belirlenebileceği şeklindedir.

İzgi (2012), çalışmasında Türkiye'de eğitim unsurunun genç işsizliği ile olan ilişkisini ele almıştır. Yazar, çalışmasında 1988-2008 döneminde eğitim hayatının içinde olan ve eğitim hayatı dışında olan genç işsizleri ayrı ayrı ele almış ve bu iki grubu cinsiyete göre ayırarak analiz etmiştir. Çalışmada istatistiksel analiz yöntemi ile eğitilmiş ve eğitimsiz işsiz gruplar arasındaki farkın anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda eğitimin genç işsizliğini azaltan önemli bir unsur olduğu, çalışmanın temel sonucudur.

Çondur ve Bölükbaş (2014), çalışmalarında küreselleşmenin işgücü piyasaları üzerindeki etkisine, Türkiye'de işgücü piyasasının özelliklerine, genç işsizliği ve eğitim ilişkisine değinmişlerdir. Yazarlar Türkiye için 2000-2010 döneminde genç işsizliği ve eğitim arasındaki ilişkiyi Granger nedensellik analizi ile incelemiş; GSYİH ile ÜFE'de meydana gelen herhangi bir değişimin doğrudan ya da dolaylı olarak genç işsizliğini etkileyebileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Günaydın ve Çetin (2015), 1988-2013 dönemine ilişkin Türkiye ekonomisi için kişi başına reel gelir, ticari açıklık oranı, enflasyon ve yabancı yatırımların genç işsizlik üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Gecikmesi dağıtılmış sınır testi yaklaşımı (ARDL) ve vektör hata düzeltme modeline dayalı Granger nedensellik testi kullanan yazarlar, uzun ve kısa dönemde kişi başına reel gelir, ticari açıklık oranı ve yabancı yatırımların genç işsizlik üzerinde negatif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bayrak ve Tatlı (2016), Türkiye için 1988-2014 yılları arasında ÜFE, yükseköğretim okullaşma oranı ve ekonomik büyüme oranının genç işsizliğine etki edip etmediğini

analiz etmişlerdir. Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök testi (ADF) ve ARDL sınır testi analizi ile belirtilen değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı vurgulanmıştır. Ayrıca, uzun dönemde ÜFE ve yükseköğretim okullaşma oranının genç işsizliğini istatistiksel olarak anlamlı ve negatif etkilediği; ancak ekonomik büyümenin genç işsizliğini istatistiksel olarak anlamsız ve negatif etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı yazarların 2000-2015 dönemi için 31 OECD ülkesini panel veri analizi ile inceledikleri çalışmalarında ise ekonomik büyüme, enflasyon ve tasarrufların genç işsizliğini negatif etkilediği; emek verimliliğinin ise pozitif etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Bayrak ve Tatlı, 2018).

Sertkaya ve Okur (2016), birim kök testleri, eş bütünleşme analizi, vektör hata düzeltme modeli ve Granger nedensellik analizi ile hem uzun hem kısa dönem için genç işsizlik oranı ile enflasyon oranı, GSYİH ve yükseköğretim okullaşma oranı arasındaki ilişkileri ele almışlardır. 1988-2014 dönemini Türkiye ekonomisi için inceleyen yazarlar ekonomik büyüme, enflasyon ve yükseköğretim okullaşma oranından genç işsizliğine doğru tek yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Çondur ve Şimşir (2017), çalışmalarında 1991-2016 yılları arasında Türkiye’de eğitim harcamaları ve ekonomik büyüme ile genç işsizliği arasındaki ilişkileri en küçük kareler tahmin yöntemi ile ele almışlardır. Yazarlar tarafından ulaşılan sonuçlar; GSYH içinde eğitim harcamalarına ayrılan pay arttıkça, genç işsizliğinin arttığı; GSYİH’deki büyümenin ise genç işsizliğini azalttığı şeklindedir.

Günel ve Tunca (2017), 2015 yılı için mekansal ekonometri çerçevesinde İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması 2 (İBBS-2) kapsamında ülkemizde 26 farklı bölge için bölgeler arası mekansal etkileşim ile demografik ve ekonomik değişkenlerin genç işsizliği üzerindeki etkisini ele almışlardır. GSYİH, yükseköğretim okullaşma oranı, lise eğitiminden daha düşük seviyede olanların işgücüne katılım oranı, meslek lisesine kayıt oranı, göç oranı, TÜFE, genç işgücü oranı ve 15 yaş ve üstü kadın işgücü oranının genç işsizliği üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmada ülkemiz için genç işsizliğinin mekansal etkilerinin oldukça kuvvetli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazarlar ulaştıkları sonuçlarda, temel makroekonomik değişkenlerin genç işsizliği üzerindeki etkilerinin sınırlı kaldığını belirterek, genç işsizliği üzerinde asıl etkili olan unsurların mikro unsurlar olduğunu vurgulamışlardır. Bu çerçevede genç işsizliği için asıl önemli olanın gençlerin bilgi birikimi ve yetenekleri olduğu, çalışmada vurgulanan bir diğer sonuçtur.

Sönmez ve Özerkek (2018), İBBS-2 kapsamında ülkemizde 26 farklı bölgedeki genç işsizliğinin nedenlerini çeşitli makroekonomik ve demografik değişkenlerle incelemişlerdir. Yazarlar yöntem olarak Arellano - Bond dinamik panel modelini kullanmışlardır. Çalışmada ülkemizin farklı bölgelerinde farklı oranlara sahip olan genç işsizliği üzerinde enflasyon oranı ve göreceli kohort büyüklüğünün etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yazarlar, genç işsizlik oranlarındaki farklılaşmanın bölgelerin karakteristik özelliklerinden kaynaklandığını ve bazı bölgelerde coğrafi

konum, göç etkisi, eğitim ve refah düzeyi, işgücüne katılım oranı ve demografik yapı gibi unsurların genç işsizliğini arttırdığını belirtmişlerdir.

Güney ve Cin (2020), çeşitli Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye için 1991-2016 yılları arasında GSYİH, enflasyon oranı, doğrudan yabancı yatırımlar ve finansal krizlerin genel işsizliği ve genç işsizliğini etkileyip etkilemediğini araştırmışlardır. Yazarlar panel veri analizi ile GSYİH'deki artışın, enflasyon oranının ve doğrudan yabancı yatırımların hem genel hem de genç işsizlik oranlarını negatif etkilediği; finansal krizlerin ise genel ve genç işsizlik oranlarını arttırdığı sonuçlarına ulaşmışlardır.

Msigwal ve Kipesha (2013), 2006 yılı için Tanzanya'da cinsiyet, coğrafi konum, eğitim, yetenek ve medeni hal gibi unsurların genç işsizliği üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Yazarlar multinominal lojistik regresyon modeli kullanmış ve incelenen unsurların genç işsizliği üzerinde önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Caporale ve Gil-Alana (2014), 15 tane Avrupa ülkesi için genç işsizliğinin istatistiksel özelliklerini ve ekonomik belirleyicilerini incelemişlerdir. 1980-2005 yılları arasında genç işsizlik oranları, GSYİH ve enflasyon arasındaki ilişkiyi otoregresif ve uzun hafızalı (kısmi olarak/fraksiyonel entegre edilmiş) modeller ile fraksiyonel eşbütünleşme çerçevesinde inceleyen yazarlar, GSYİH ve enflasyon ile genç işsizliği arasında uzun dönemde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Göçer ve Erdal (2015), çalışmalarında, genç işsizliği ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi yeni nesil panel veri analizi ve eş bütünleşme testleri kullanılarak Okun Yasası bağlamında analiz etmişlerdir. 2006-2012 dönemi için genç işsizlik oranı, Avrupa Birliği'ne üye 28 ülke (AB28) ortalamasının üzerinde olan 18 tane Orta ve Doğu Avrupa ülkesini ele alan yazarlar, genç işsizlik oranının çok yüksek olması durumunda, ülkedeki genç işsizlik oranını azaltmak için ekonomik büyümenin bile yeterli olmayacağı sonucuna ulaşmışlardır. Bu noktada çalışmada, işgücü piyasasına yönelik konularda küresel ve ülkelere özgü politikaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Sam (2015), 1979-2012 yılları arasında Kenya için genç işsizliğinin ekonomik belirleyicilerini araştırmıştır. Yazar, genç işsizlik, GSYİH, nüfus, doğrudan yabancı yatırım ve dış borç arasındaki ampirik ilişkiyi ARDL testi ile analiz etmiştir. Çalışmada, incelenen ekonomik değişkenlerin Kenya'daki gençlik işsizliğinin önemli ölçüde ekonomik belirleyicileri olduğunu sonucuna ulaşmıştır.

Dagume ve Gyekye (2016), Güney Afrika'nın Limpopo eyaletinin Vhembe ilçesindeki gençler arasında kırsal işsizliğin doğasını ve nedenlerini araştırmışlardır. 2013 yılı için ikili lojistik regresyon modeli kullanan yazarlar; yaş, cinsiyet, medeni hal, ırk, eğitim düzeyi, coğrafi konum, staj/kurs eğitimi ve iş tecrübesi gibi genç işsizliğini etkileyen sosyo-demografik unsurları ele almışlardır. Çalışmada, özellikle staj/kurs eğitimi ve iş tecrübesinin genç işsizliği azaltmakta en önemli unsurlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte çalışmada, gençlerin iş tecrübesi kazanmaları için yeteneklerinin geliştirilmesi amacıyla mesleki eğitime önem verilmesinin ve

kariyer odaklı staj programlarının sağlanmasının Güney Afrikalı gençler için önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Akhtar ve Shahnaz (2018), 1990'lı yıllarda Pakistan'da görülen yüksek oranlı genç işsizliğinin nedenlerini araştırmışlardır. İki değişkenli regresyon modeli kullanan yazarlar; ekonomik büyüme oranının % 4,25'ten daha fazla olduğunda genç işsizliğinin azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca hizmet sektöründeki büyümenin kadın işsizliğini azalttığı ve özel sektöre yönelik yatırımların genç işsizliğini azaltmakta daha etkili olduğu çalışmada ulaşılan diğer sonuçlardır.

Konuya ilişkin literatürde ülkemiz için yapılan çalışmalar Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Türkiye'de Genç İşsizliğini Belirleyen Unsurlara İlişkin Çalışmalar

Çalışma	Yöntem	Dönem	Sonuç
Kabakarlı ve Gür, 2011	Johansen eş-bütünleşme analizi	2005-2010	Reel GSYİH, reel yatırımlar, enflasyon ve işçi başına çıktı ile ifade edilen verimlilik ile genç işsizliği arasında uzun dönemli bir ilişki vardır.
Sayın, 2011	VAR modeli	1988-2010	Ekonomik büyüme ve yükseköğretim okullaşma oranları, genç işsizliğini azaltmakta etkilidir.
İzgi, 2012	İstatistiksel analiz	1988-2008	Eğitim, genç istihdamını arttıran önemli bir unsurdur.
Çondur ve Bölükbaş, 2014	Granger nedensellik analizi	2000-2010	GSYİH ve ÜFE'de meydana gelen değişimler doğrudan/dolaylı olarak genç işsizliğine etki etmektedir.
Günaydın ve Çetin, 2015	ARDL sınır testi ve vektör hata düzeltme modeline dayalı Granger nedensellik testi	1988-2013	Ekonomik büyüme ve ticari açıklık oranları ile yabancı yatırımlar genç işsizliğini azaltan değişkenlerdir.
Bayrak ve Tatlı, 2016	ADF testi ve ARDL sınır testi analizi	1988-2014	ÜFE ve yükseköğretim okullaşma oranı genç işsizliğini negatif etkilemektedir.
Sertkaya ve Okur, 2016	Eş bütünleşme analizi, vektör hata düzeltme modeli, Granger nedensellik analizi	1988-2014	Ekonomik büyüme ve yükseköğretim okullaşma oranları, enflasyona göre genç işsizliği üzerinde daha etkilidir.

Çondur ve Şimşir, 2017	En küçük kareler tahmin yöntemi	1991-2016	GSYİH'den eğitime ayrılan pay arttıkça, genç işsizliği artmakta; GSYİH'deki artış ise genç işsizliğini azaltmaktadır.
Gülel ve Tunca, 2017	Mekansal regresyon analizi	2015	Genç işsizliği üzerinde makroekonomik değişkenler değil; mikro unsurlar, özellikle de gençlerin bilgi birikimi ve yetenekleri etkilidir.
Sönmez ve Özerkek, 2018	Arellano-Bond dinamik panel veri modeli	2004-2013	Enflasyon ve görelî kohort büyüklüğü, bölgesel genç işsizlik üzerinde etkilidir.
Güney Cin, 2020	Panel veri analizi	1991-2016	Ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırımlar ve enflasyon; genç işsizliğini negatif etkilerken, finansal krizler genç işsizliğini pozitif etkilemektedir.

4. VERİ ve METOT

Genel lineer regresyon modelini klasik tahmin ediciler ile tahmin edebilmek için teorik varsayımların sağlanması gerekmektedir. Ancak iktisadi verileri kullanarak gerçekleştirdiğimiz ekonometrik uygulamalarda bu her zaman mümkün olmamaktadır. Uygulamalarda araştırmacıların karşısına belli problemler çıkabilmektedir. Bu problemlerden birisi olan ve en sık karşılaşılanı, çoklu iç ilişki problemidir. Çoklu iç ilişki problemi, açıklayıcı değişkenlerden bazılarının veya tamamının aralarında ilişki olması durumudur. Bu tür durumlarda en küçük kareler (EKK) tahmin edicisi kullanmak hatalı sonuçlar elde etmemize neden olabilmektedir. EKK yalnızca bu varsayımların sağlandığı durumlarda kullanılmadığıdır. Bahsedilen varsayımların ihlalleri durumunda yanlış, fakat kararlı tahmin ediciler kullanılmalıdır. Çalışmada, bu tahmin edicilerden Ridge tahmin edicisi EKK tahmin edicisine alternatif olarak kullanılmıştır.

Ridge tahmin edicisi Hoerl ve Kennard (1970) tarafından (1) numaralı eşitlik ile tanımlanan, çoklu iç ilişki olması durumunda kullanılan yanlış tahmin edicilerden en çok kullanılanıdır.

$$\hat{\beta}_k = (\mathbf{X}'\mathbf{X} + k\mathbf{I})^{-1}\mathbf{X}'\mathbf{Y}, (k > 0) \quad (1)$$

Eşitlik (1)'de kullanılan k yanlışlık parametresidir ve literatürde optimum k seçimi için çeşitli öneriler bulunmaktadır. Bu önerilerden en sık kullanılanları Hoerl, Kennard ve Baldwin (1975) tarafından önerilen ve (2) numaralı eşitlikte gösterilen k_{HKB} ile Lawless ve Wang (1976) tarafından önerilen ve (3) numaralı eşitlikte gösterilen k_{LW} parametreleridir.

$$k_{HKB} = \frac{\rho \hat{\sigma}^2}{\hat{\beta}' \hat{\beta}} \quad (2)$$

$$k_{LW} = \frac{\rho \hat{\sigma}^2}{\sum_{i=1}^p \lambda_i \hat{\alpha}_i} \quad (3)$$

Eşitlik (2) ve eşitlik (3)'te yer alan ρ parametre sayısı, $\hat{\sigma}^2$ EKK ile elde edilen σ^2 tahmini, $\hat{\alpha}_i$ kanonik model parametrelerinin EKK tahminlerini, λ_i ise $X'X$ matrisinin büyükten küçüğe sıralanmış özdeğerleridir.

Bu çalışmada, genç işsizliğini belirleyen faktörlerden hem sosyal faktörler hem de ekonomik faktörler göz önüne alınarak Türkiye için genç işsizliğini en iyi belirlediği düşünülen faktörlerden 9 tane sosyo-ekonomik faktör bağımsız değişken olarak seçilmiştir. Bu değişkenler Tablo 5'te sunulmuştur. Eksik sunum problemi olarak bilinen bağımsız değişken sayısının gözlem sayısından daha çok olması çoklu iç ilişki probleminin nedenlerindedir. Eksik sunum probleminin oluşmaması adına örneklem büyüklüğü değişken sayısından fazla seçilmiş, güncel bir çalışma olması adına ise veri seti çok geniş tutulmamıştır. 2009-2019 dönemine ait yıllık veriler Dünya Bankası (okuryazarlık oranı, yükseköğretimde net okullaşma oranı), TÜİK (genç işsizlik oranı, enflasyon, yurt içi göç, ihracat, ithalat, GSYİH) ve Eurostat'tan (iş kurmak için gereken süre, gençlerde doğurganlık oranı) elde edilmiştir. Seçilen değişkene ait bazı yıllarda veri eksikliği olması durumunda kullanılan diğer veri kaynaklarından veri sağlanmıştır.

Tablo 5.
Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Değişken	Tanımı
Y	Genç işsizlik oranı (%)
X ₁	Enflasyon (GSYİH deflatörü, yıllık %si)
X ₂	Yurt içi göç (%)
X ₃	İhracat (milyar dolar)
X ₄	İthalat (milyar dolar)
X ₅	GSYİH (TL)
X ₆	Okuryazarlık oranı (%)
X ₇	İş kurmak için gereken süre (gün)
X ₈	Gençlerde doğurganlık oranı (%)
X ₉	Yükseköğretimde net okullaşma oranı (%)

5. BULGULAR

Veri ve metot kısmında bahsi geçen veri seti EKK yöntemi ile tahmin edilmiş ancak çoklu iç ilişki probleminin varlığı tespit edildiğinden çoklu iç ilişki olması durumunda kullanılan yanlı tahmin edicilerden Ridge tahmin edicisi ile analize devam edilmiştir. Analizler için SPSS ve GAUSS 10 programları kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan doğrusal regresyon modeli eşitlik (4) ile verildiği gibidir.

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \beta_5 X_5 + \beta_6 X_6 + \beta_7 X_7 + \beta_8 X_8 + \beta_9 X_9 + u \quad (4)$$

Kullanılan veri kümesine ait değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6'da, değişkenlerin korelasyon değerleri ise Tablo 7'de verilmiştir. Literatüre bakıldığında farklı dönemler için kurulan modellerde bağımsız değişkenlerin işaretleri farklı çıkabilmektedir.

Tablo 6. Değişkenlerin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişken	Ortalama	Standart Sapma
Y	19,5709	3,34674
X ₁	8,1909	2,84062
X ₂	3,3382	0,23064
X ₃	145,8273	22,51453
X ₄	216,8364	32,22705
X ₅	28979,2727	12321,55141
X ₆	94,5700	1,59358
X ₇	9,8636	1,45071
X ₈	29,6742	3,49456
X ₉	37,9000	5,63187

Tablo 7. Bağımsız Değişkenler Arasındaki Korelasyon Değerleri

Değişkenler	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
X ₁	1	,469	,827**	,531	,885**	,565	-,736**	-,863**	,830**
X ₂	,469	1	,558	,468	,541	,476	-,469	-,603*	,693*
X ₃	,827**	,558	1	,742**	,837**	,716**	-,601	-,891**	,916**
X ₄	,531	,468	,742**	1	,324	,729*	-,089	,478	,557
X ₅	,885**	,541	,837**	,324	1	,512	-,819**	-,953**	,913**
X ₆	,565	,476	,716**	,729	,512	1	-,028	,739**	,764**
X ₇	-,736**	-,469	-,601	-,089	-,819**	-,028	1	,644*	,615*
X ₈	-,863**	-,603*	-,891**	,478	-,953**	,739**	,644*	1	,984**
X ₉	,830**	,693*	,916**	,557	,913**	,764**	,615*	,984**	1

*: p < 0,05; **: p < 0,01

Tablo 7 ile verilen bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyon değerleri incelendiğinde büyük çoğunluğunun hem oldukça yüksek değerler olduğu hem de anlamlı olduğu görülmektedir. Bu durumun çoklu iç ilişki probleminden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca parametre tahminlerinin işaretleri, determinasyon katsayısı, koşul sayısı ve varyans şişirme faktörü (variance inflation factor – VIF) değerleri de çoklu iç ilişkinin tespitinde kullanılan kriterlerdir. Çoklu iç ilişki probleminin varlığını doğrulamak adına bu kriterler de incelenmiş ve tablolarda gösterilmiştir. EKK tahminleri ve VIF değerleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. EKK Tahminleri ve VIF Değerleri

Değişken	Tahmin	Standart Hata	VIF
Sabit	-1002,238	156,577	
X_1	-0,726	0,191	33,102
X_2	-2,896	1,925	22,228
X_3	-0,156	0,051	149,916
X_4	-0,039	0,024	69,829
X_5	0,003	0,000	1198,396
X_6	5,222	0,948	257,176
X_7	1,805	0,378	33,980
X_8	12,865	1,730	4120,416
X_9	2,450	0,471	793,074

VIF değerlerinin 10'a eşit ya da 10'dan büyük olması da çoklu iç ilişki probleminin varlığını işaret etmektedir (Albayrak, 2005, s. 110). Yüksek VIF değeri determinasyon katsayısının da 1'e yakın olduğunu gösterir. Tüm değişkenlerin VIF değerleri 10'dan çok büyük olmakla birlikte modelin determinasyon katsayısı 0,999 olup, %5 anlamlılık düzeyinde yalnızca X_4 ve X_5 değişkenleri anlamlı; diğer bağımsız değişkenlere ait parametre değerleri anlamsız bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar, çoklu iç ilişki probleminin varlığını desteklemektedir. Ayrıca, koşul sayıları Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Modele ait Özdeğerler ve Koşul Sayıları

Boyut	Özdeğer	Koşul Sayısı
1	9,734	1,577
2	0,226	6,564
3	0,020	22,228
4	0,012	28,795
5	0,005	42,520
6	0,003	59,991
7	0,001	125,264
8	0,000	437,397
9	0,000	523,351
10	0,000	6532,650

Çalışmamızda; Belsley, Kuh ve Welsch (1980) tarafından önerilen $X'X$ matrisinin özdeğerleri kullanılarak hesaplanan koşul sayıları incelenmiştir. Tablo 9'da verilen özdeğerlerle hesaplanan koşul sayıları incelendiğinde koşul sayısı için 6532,650 değerinin epey yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Bahsedilen tüm bulgular (4) nolu modelde yüksek derecede çoklu iç ilişkinin söz konusu olduğunu doğrulamaktadır. Bu durum EKK tahmin sonuçlarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Çoklu iç ilişki probleminin sonuçlarını en aza indirmek için kullanılan yanlı tahmin edicilerden biri olan Ridge tahmin edici ile model parametreleri tahmin edilmiş ve elde edilen bulgular Tablo 10'da sunulmuştur. Hoerl, Kennard ve Baldwin tarafından

önerilen optimum k parametresi kullanılarak elde edilen parametre tahminleri Ridge HKB ile, Lawless ve Wang tarafından önerilen optimum k parametresi kullanılarak elde edilen parametre tahminleri ise Ridge LW ile gösterilmiştir. Tahmin ediciler kıyaslanırken düşük hata kareleri ortalaması (HKO) değerine sahip tahmin edici değerine göre daha etkindir şeklinde karar verilmektedir. Bu nedenle HKO değerleri de hesaplanmış ve yine Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ridge Tahmin Değerleri ve HKO Değerleri

Değişken	Ridge HKB	Ridge LW
Sabit	-805,5823	-17,366
X_1	-0,701	-0,605
X_2	-1,930	1,925
X_3	-0,148	-0,116
X_4	-0,025	0,026
X_5	0,003	0,001
X_6	4,045	-0,674
X_7	1,835	1,952
X_8	10,710	2,073
X_9	1,929	-0,155
HKO	152713,6	1002807,2

Tablo 10'da gösterilen HKO değerlerine bakıldığında “daha düşük HKO değerine sahip olan Ridge HKB tahmin edicisi diğer tahmin ediciye göre daha etkindir” sonucuna ulaşılmaktadır. Parametre tahmin değerleri istatistiksel olarak anlamlı olup ilgili işaretlere bakıldığında, EKK tahmin edicisi ile elde edilen işaretlerin geçerliliğini koruduğu gözlenmiştir. Ancak değerlerin büyüklüğü bakımından farklılıklar tespit edilmiştir.

Tablo 10 çerçevesinde ulaşılan sonuçlara göre, 2009-2019 dönemi için Türkiye’de ekonomik büyüme sağlandıkça; enflasyon oranı yükseldikçe, yurt içi göç, ithalat ve ihracat arttıkça genç işsizlik oranları azalmış; okuryazarlık oranı, gençlerde doğurganlık oranı, iş kurmak için gereken süre ve yükseköğretimde net okullaşma oranı arttıkça genç işsizlik oranları da artmıştır. Elde edilen sonuçlar, konuya ilişkin literatürdeki diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir (Günaydın ve Çetin, 2015; Çundur ve Şimşir, 2017; Sönmez ve Özerkek, 2018; Güney ve Cin, 2020).

2009-2019 dönemi için enflasyon oranı arttıkça genç işsizlik oranı azalmıştır. Enflasyon oranı ile genç işsizlik oranı arasında negatif yönlü bir ilişki olması Phillips eğrisini destekler niteliktedir. Tıpkı enflasyon oranında olduğu gibi yurt içi göçlerin artması ile genç işsizlik oranı da azalmıştır. Bu durumun ülkemizde yurt içi yapılan göçlerin genellikle iş arama veya iş bulma nedeni ile yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. İthalat ve ihracatın çalışmada ele alınan dönem için artması uygun ekonomik politikalarla birlikte eş zamanlı olduğundan dış ticaretteki gelişmeler neticesinde genç işsizliği azaltmış ve genç işgücü istihdamı için yararlı bir durum olmuştur.

Okuryazarlık oranı ve yükseköğretim net okullaşma oranı arttıkça genç işsizlik oranının artmasının, ülkemizde üniversite bitirme yaşının genç işsiz grubundaki yaş aralığına denk düşmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Üniversite öğrenimine devam eden kişiler çalışma hayatına başlamadığından genç işsiz olarak adlandırılmaktadırlar. Ayrıca iş kurmak için gereken süre de öğrenim süresi gibi çalışma hayatına geçişi geciktirdiğinden iş kurmak için gereken sürenin artması genç işsizliği de arttırmaktadır. Son olarak gençlerde doğurganlık oranının artması ile kadınların iş hayatından uzak kalması genç işsizlik oranının artmasını doğrular niteliktedir.

6. SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Günümüz küresel dünyasında hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunu işsizliktir. İşsizliğin en çok etki ettiği kesim ise gençlerdir. Bir ülkede genç nüfusun yeterli oranda istihdam edilememesi demek, ülkenin itici gücü olan gençlerin dinamizminden ve yaratıcılığında mahrum kalmak demektir. Bu nedenlerle özellikle son yıllarda artan genç işsizlik oranlarının nedenleri araştırılmalı ve ülkeler genç nüfusa yönelik istihdam sorunlarını çözüme yönelmelidir.

Bu çalışmada genç işsizliğini etkilediği düşünülen unsurları hangi yönde etkilediğini belirlemek amacı ile regresyon modeli kurulmuştur. Model parametreleri ilk olarak EKK tahmin edicisi ile tahmin edilmiştir. Ancak çoklu iç ilişki probleminin tespit edilmesi üzerine çoklu iç ilişki olması durumunda kullanılan yanlış tahmin edicilerden Ridge tahmin edicisi ile analize devam edilmiştir. Ridge tahmin edicisinde kullanılan k parametresi için literatürde önerilen iki farklı kriter kullanılmış olup sonuçlar HKO bazında kıyaslanmıştır. Ayrıca çoklu iç ilişki sorunu olan bir modeli EKK yöntemi ile tahmin etmenin yorum açısından yanlış sonuçlara sebep olabileceği gösterilmiştir. Elde edilen tüm bulgular incelendiğinde, 2009-2019 dönemi için Türkiye’de genç işsizliğini; enflasyon, yurt içi göç, ithalat, ihracat ve GSYİH unsurlarının negatif yönde, okuryazarlık oranı, gençlerde doğurganlık oranı, iş kurmak için gereken süre ve yükseköğretimde net okullaşma oranı unsurlarının ise pozitif yönde etkilediği söylenebilmektedir. Büyüklük bakımından parametre tahminlerine bakıldığında ilgili dönem için Türkiye’de genç işsizliğini en fazla gençlerde doğurganlık oranının arttırdığı, çalışmanın sonuçları arasındadır.

Ulaşılan sonuçlar çerçevesinde çeşitli politika önerileri ile genç işsizliğinin azaltılması; genç nüfusun vasıflarına uygun iş imkanlarının yaratılması açısından önemlidir. Bu doğrultuda öncelikle yüksek oranlı ekonomik büyüme sağlanarak yeni istihdam olanaklarının oluşturulması öncelikli hedef olmalıdır. Aynı zamanda yurtiçi göçlerle özellikle kırsaldan kente göç eden genç işgücünün, kent hayatına adaptasyonunu kolaylaştıracak politikaların uygulanması gerekmektedir. 15-24 yaş arasındaki genç nüfus için okuryazarlık ve yükseköğretim okullaşma oranındaki artış, üniversite mezunu gençlerin iş hayatına ilişkin beklentilerini ve genç nüfusun işgücü piyasasına ilişkin beklentilerini yükseltmektedir. Bununla birlikte, özellikle ülkemiz için mesleki eğitime daha çok önem verilmesi, meslek liselerinin işgücü piyasasındaki ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzenlenmesi önemlidir. Ayrıca genç nüfusun, yeni

bir iş kurmak için gereken yasal prosedürü yerine getirirken karşılaştığı zorlukları ve yaşanan zaman kaybını önlemek için yeni iş imkanlarının yaratılmasına yönelik sürecin hızlandırılması, gençleri işgücü piyasasına daha kolay ve hızlı entegre etmek adına önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, F. (2017). *Seçilmiş ülke uygulamalarında genç istihdamına yönelik aktif işgücü politikaları ve İŞKUR için öneriler*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.

Akhtar, S., & Shahnaz, L. (2006). Understanding the youth unemployment conundrum in Pakistan: A macro-micro analysis. *The Indian Journal of Labour Economics*, 49(2), 233-248.

Albayrak, A. S. (2005). Çoklu doğrusal bağlantı halinde enküçük kareler tekniğinin alternatif yanlı tahmin teknikleri ve bir uygulama. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 105-126.

Alptekin, E. (2009). *Küresel Krizin Türkiye Ekonomisi ile Sanayisine Yansımaları ve Dipten En Az Zararla Çıkış Yolları*. İzmir Ticaret Odası Arge Bülten. Haziran: 5-12.

Bayrak, R., & Tatlı, H. (2016). Short and long term analysis of some factors effecting youth unemployment in Turkey. *Theoretical and Applied Economics*, 3(608), 229-242.

Bayrak, R., & Tatlı, H. (2018). The determinants of youth unemployment: A panel data analysis of OECD countries. *The European Journal of Comparative Economics*, 15(2), 231-248.

Bayrakdar, S., & İncekara, A. (2013). Türkiye'nin genç işsizlik profili, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 4(1), 15-38.

Belsley, D. A., Kuh, E., & Welsch, R. E. (1980). *Regression diagnostics*. John Wiley & Sons, New York, Wiley.

Caporale, G. M., & Gil-Alana, L. (2014). *Youth unemployment in europe: persistence and macroeconomic determinants*. Cesifo Working Paper, 4696(4), 1-19.

Clark, K. B., & Summers, L. H. (1978). *The dynamics of youth unemployment*. NBER Working Papers, 274, 1-61.

Çondur, F., & Bölükbaş, M. (2014). Türkiye'de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*, 47(2), 77-93.

Çondur, F., & Şimşir, N. C. (2017). Türkiye’de eğitim harcamaları, ekonomik büyüme ve genç işsizlik ilişkilerinin analizi. *The Journal of International Scientific Researches*, 2(6), 44-59.

Coşan, B., Şahin, Ş., & Yörübulut, M., Ç. (2017). Küresel ekonominin kronik sorunsalı genç işsizlik: Türkiye-Güney Avrupa ülkelerinin karşılaştırması. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Özel Sayı*, 220-238.

Çetinkaya, E. (2010). Genç işsizliğin teorik açıklamaları, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 58, 47-54.

Dagume M. A., & Gyekye, A. (2016). Determinants of youth unemployment in South Africa: Evidence from the Vhembe district of Limpopo province. *Environmental Economics*, 7(4), 59-67.

Erdayı, U. (2009). Dünya’da genç işsizliği sorununun çözümüne yönelik ulusal politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 133- 162.

Erol, S., I. (2013). Gençlere yönelik aktif istihdam politikaları: Japonya, Kore, Çin ve Türkiye örnekleri. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 24(6), 25(1-2), 15-43.

Freeman, R. (1980). Why is there a youth labour market problem?. I. Sawhill & B. Anderson (Ed.) *Youth Unemployment and Public Policy* içinde (s. 6-32), Prentice Hall.

Göçer, İ., & Erdal, L. (2015). The relationship between youth unemployment and economic growth in Central and Eastern European countries: An empirical analysis. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(1), 173-188.

Göktaş, A., & İşçi, Ö. (2010) Türkiye’de işsizlik oranının temel bileşenli regresyon analizi ile belirlenmesi, *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 10(20), 279- 294.

Gülel, F. E., & Tunca, H. (2017). Investigation of youth unemployment in Turkey with spatial interaction. S. Koç, A. Orhan & M. Ç. Gözen (Ed.) *Unregistered Employment* içinde (s. 108-118). Ijopec Publication,

Günaydın, D., & Çetin, M. (2015). Genç işsizliğin temel makro ekonomik belirleyicileri: Ampirik bir analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 17-34.

Gündoğan, N. (1999). Genç işsizliği ve Avrupa Birliği’ne üye ülkelerde uygulanan istihdam politikaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(1), 63-79.

- Güney, K., & Cin, F. (2020). Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç işsizliğinin belirleyicileri: Panel veri analizi. *ÇAKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 232-252.
- Güriş, S., & Yaman, B. (2018). OECD ülkelerinde işsizliği etkileyen faktörlerin panel veri modelleri ile analizi. *Social Sciences Research Journal*, 7(1), 136-146.
- Hoerl, A. E., & Kennard, R. W. (1970). Ridge regression: biased estimation for nonorthogonal problems. *Technometrics*, 12(1), 55-67.
- Hoerl, A. E., Kennard, R.W., & Baldwin, K. F. (1975). Ridge regression: some simulation. *Communication in Statistics*, 4, 105-123.
- International Labour Organization (ILO), (2020a). Global Employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs, Erişim Tarihi: 30.05.20.
- International Labour Organization (ILO), (2020b). World Employment and Social Outlook, Trends 2020. Erişim Tarihi: 30.05.20.
- International Labour Organization (ILO), (2020c). ILOSTAT, Retrieved from <https://ilostat.ilo.org/data/>. Erişim Tarihi: 25.06.2020.
- İş Kanunu (2003), Madde 71. Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>. Erişim Tarihi: 03.11.2020.
- İzgi, B. B. (2012). Genç işsizliği ve eğitim ile olan ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 295-310.
- Kabakarlı, E., & Gür, M. (2011). Türkiye’de genç işsizlik sorunu ve ekonomik belirleyicilerinin uzun dönem eş-bütünleşme analizi. Erişim adresi: https://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11630/7371/Turkiye_de_Genc_Issizlik_Sorunu_ve_Ekono.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 1-16, Erişim tarihi: 01.06.2020.
- Kapar, R. (2011). Aktif işgücü piyasası politikaları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 55(1), 341-371.
- Kara, M., & Duruel, M. (2005). Türkiye’de ekonomik büyümenin istihdam yaratamama sorunu. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 367-396.
- Kelleci, S. Ü., & Türk, Z. (2016). Genç işsizliğin incelenmesi: OECD Ülkeleri ve Türkiye karşılaştırması. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(13), 10-25.
- Konya, S., Kabaloğlu, G., & Küçükücü M. (2018). Türkiye’de Farklı Boyutları ve Alternatif Çözüm Politikaları ile Genç İşsizliği. S. Koç, A. Orhan & M. Ç. Gözen (Ed.) *Kayıt Dışı İstihdam ve Ekonomi* içinde (s. 32-42), Umuttepe Yayınları.

- Köksel, B. (2016). Demografik fırsat penceresinden Türkiye’de istihdam ve işsizlik. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2013-2022.
- Lawless, J. F., & Wang, P. (1976). A simulation study of ridge and other regression estimators. *Communications in Statistics-Theory and Methods*, 14, 1589-1604.
- Murat, S., & Şahin, L. (2011). Nedenleri ve sonuçları bakımından gençler arasında yaygınlaşan işsizlik. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 44, 1-48.
- Msigwa, R., & Kipsha, E. F. (2013). Determinants of youth unemployment in developing countries: Evidences from Tanzania. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 4(14), 67-76.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), (2020). Employment Outlook 2019, Retrieved from <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9ee00155en.pdf?expires=1594443812&id=id&accname=guest&checksum=A03F32075B28B165828785BC7BE22B24>, Erişim Tarihi: 30.06.2020.
- Özmen, R. (2003). *Notlu gerekçeli karşılaştırmalı iş kanunu ve ilgili mevzuat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sam, S. O. (2015). *Modelling economic determinants of youth unemployment in Kenya*. Unpublished Postgraduate Thesis. University of Nairobi, Kenya.
- Sanal, M. E. (2010). Küresel ekonomik kriz ile dünyada ve Türkiye’de artan genç işsizliği. *Toprak İşveren Dergisi*, 88, 6-11.
- Sayın, F. (2011). Türkiye’de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(4), 33-53.
- Selim, S., Kırgel, D., Çelik, O., & Yazıcıoğlu, H. (2014). Türkiye’de işsizliğin sosyo-ekonomik belirleyicileri: Panel veri analizi. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(22), 1-26.
- Sertkaya, Y., & Okur, A. (2016). Türkiye’de genç işsizliğinin belirleyicilerine yönelik ekonometrik bir analiz. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 155-168.
- Sönmez, F. D., & Özerkek, Y. (2018). Türkiye’de bölgesel genç işsizliğin belirleyicileri. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 40(2), 297-318.
- Tarı, R., & Bakkal H. (2017). Türkiye’de işsizliğin belirleyicileri. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33, 1-18.

Taş, Y. H., & Bilen, M. (2014). Avrupa Birliği ve Türkiye’de genç işsizliği sorunu ve çözüm önerileri. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 50-69.

Taş, Y. H., Küçükoglu, M., & Demirdöğmez, M. (2018). Türkiye’de genç işsizliği sorunu ve alternatif çözüm önerileri. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7(18), 279-294.

Torun, M., & Arıca, F. (2011). 2008 Global ekonomik kriz’in genç işsizlik açısından değerlendirilmesi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 163-177.

TÜİK, 2020, İşgücü istatistikleri, Erişim adresi: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr>, Erişim Tarihi: 30.05.2020.

United Nations (UN) (2020). Youth social entrepreneurship and the 2030 agenda. Retrieved from <https://www.un.org/development/desa/youth/world-youth-report/wyr2020.html>, Erişim Tarihi: 27.06.2020.

Ümit, A.Ö., & Bulut, E. (2013). Türkiye’de işsizliği etkileyen faktörlerin kısmi en küçük kareler regresyon yöntemi ile analizi: 2005-2010 dönemi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 37, 131-141.

Ümit, Ö., & Karataş, Ö. (2018). Türkiye’de işsizlik ve işsizliği etkileyen makroekonomik faktörlerin ekonometrik analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 311-333.

XI. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2019-2023). TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). Erişim adresi: http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/11/ON_BIRINCI_KALKINMA-PLANI_2019-2023.pdf, Erişim Tarihi: 25.06.2020.